

DOI: <https://doi.org/10.52258/stthtr.sup.03.sd.01.12>

A halál megjelenése a közösségi médiában

FRANK BOGLÁRKA

Mathias Corvinus Collegium – Erdély (RO)
frankboglarka20@gmail.com

Bevezető gondolatok

Életünk során mindannyian szembesülünk veszteségekkel a magánéletünkben és szociális kapcsolatainkban is. Ezek a veszteségek különféle érzelmi reakciókat váltanak ki bennünk és érzelmeink más-más intenzitásúak a veszteség mértékétől függően. A pszichológia a mindennapi életünk során megélt veszteségeket tárgyvesztésnek nevezi, ami azt jelenti, hogy elveszítjük a szeretetünk tárgyát. Megállapíthatjuk, hogy emberi életünk folyamán a legintenzívebb érzelmeket kiváltó veszteséget egy szeretett személy halála okozza. A veszteségre adott reakciója minden embernek más, sokakban egy világ omlik össze, vannak, akik meginognak hitükben, de találkozzunk olyan személyekkel is, akiknek a veszteség következtében elmélyül az Istennel való kapcsolata. Természetesen ez mindenki számára egy nagyon mély és egyben kikerülhetetlen folyamat, viszont nagyban hozzájárultak a gyászfolyamat milyenségéhez a különféle népi hagyományok és rítusok. Ezek a hagyományok közösségi támaszt nyújtottak a gyászolóknak és elősegítették a veszteség feldolgozását. Sokaknak a halál és a gyász szó hallatára a fekete ruha

és az egy évig tartó gyászfolyamat jut eszébe éppen azért, mert a hagyományos kis közösségekben ezek is keretet adtak a gyásznak. Nem mondhatjuk, hogy mára ezek a népszokások és rítusok teljes mértékben eltűntek volna a társadalomból, hiszen vannak olyan közösségek, amelyek ragaszkodnak hagyományaikhoz, viszont észrevehetően változott az ezekhez való hozzáállás. A legszembetűnőbb változás a meghalás helyszínének a megváltozása; míg ezelőtt az emberek otthon a családi házban haltak meg és legtöbb esetben ott is voltak felravatalozva, ma már a legtöbb ember kórházban hal meg és onnan a helyi ravatalozóba szállítják őket. A kórházakban meghalt személyeknél a családtagok a halál pillanatában általában nincsenek jelen és a haldoklás során is csak a látogatási idő keretein belül lehetnek a haldoklóval. Ez sajnos elveszi a haldoklásnak azt az intim megélését, amikor a haldokló és a családtagok már szavak nélkül értik egymást és a szeretet csendjében vannak jelen egymásnak. A hagyományok elhalványulásával tehát elveszítünk egyfajta hozzáértést; már nagyon nehezen beszélünk a halálról és a gyászról, legtöbb esetben tabuként kezeljük és nem tudunk mit mondani egy gyászoló személynek, mert kellemetlenül érint a téma.¹

Miért volt fontos erről beszélnünk? Azért, mert mai világunkban a halál és a gyász a hagyományos népszokásokhoz viszonyítva teljesen más formában jelenik meg: az online térben. A következőkben a halál megjelenési formáit vizsgálom a közösségi médiában és igyekszem válaszokat keresni a következő kérdésekre: a közösségi háló különféle felületein milyen formában jelenik meg a halál gondolata? Mennyire merünk foglalkozni a halál témakörével? Haldokolhat bárki is a közösségi médiában?

1 Pilling János: *A gyász hatása a testi és a lelki egészségi állapotra*, Semmelweis Egyetem, Mentális Egészségtudományok Doktori Iskola, Budapest 2012.

A halál emberi életünk egyik alapeseménye

A halál emberi életünk egyik alapeseménye, amelyet sok esetben passzív módon, életünkre törő külső kényszerként viselünk el. Fogalmazhatunk úgy is, hogy a halál tulajdonképpen az emberi akarat csúcs passzivitása, abban az értelemben, hogy emberi akaratunk a halál tényének semmilyen formában nem tud ellenszegülni.² Életünk végének a tudata szorongást és félelmet vált ki bennünk és szinte már ösztönösen elhárítjuk magunktól a halál gondolatát.³ A halálszorongás egyéntől függően másképpen nyilvánul meg. Van akinél közvetetten van jelen általános nyugtalanság formájában, és van, aki kifejezetten a haláltól szorong. Az utóbbi konkrét halálszorongás viszont egyes esetekben egészen rettegésig fajulhat, ezzel megakadályozva a személy kiteljesedését. Természetesen ennek is megvan a maga lélektani háttere, mellyel mi most nem foglalkozunk, viszont fontos megjegyezni, hogy a „halálszorongás a szülője minden vallásnak, hiszen így vagy úgy mind végességünk gyötrelmét igyekszik csökkenteni”.⁴ Legtöbb emberben ez a fajta halálfélelem sok esetben egy közeli személy elvesztésével kapcsolatosan jön elő, főképp akkor, ha fiatal személy haláláról van szó vagy hirtelen halálról. Sokaknak csak ilyen helyzetben jut eszébe az a gondolat, hogy ez bárkivel és bármikor megtörténhet, akár vele magával is. Egy hirtelen haláleset nagymértékben sokkoló lehet nemcsak váratlansága miatt, hanem a veszteséggel járó szembesülés ténye miatt is. Ha a halál nem azonnali, akkor a hozzátartozóknak, a barátoknak,

2 Diósi Dávid: „Kaszás a földön a halál...” *A halálbiztos halál teológiai boncolgatása*, in; Diósi Dávid (szerk.): *A halálbiztos halál. Tanulmányok az elmúlás és a halál kultúrájáról*, Szent István Társulat-Verbum, Budapest-Kolozsvár 2011, 9-14, 9.

3 Benkő Antal-Szentmártoni Mihály: *Testvéreink szolgálatában*, Prugg Verlag, Eisenstadt 1981, 63.

4 Irvin d. Yalom: *Szemben a nappal. A haláltól való rettegés legyőzése*, Park Könyvkiadó, Budapest 2018, 5.

az ismerősöknek van idejük felkészülni, de valójában ez a veszteség mértékén nem változtat. A halál bekövetkeztével a fájdalom ugyanolyan mértékű, csak a sokkos állapot intenzitása alacsonyabb.⁵

A halál gondolatát többféleképpen meg lehet közelíteni, és keresztény érettségünk szempontjából is nagyon fontos, hogy felkészüljünk rá.⁶ Tudatában kell lennünk annak, hogy létezésünk egyértelműen magában hordozza a halált. Tudatában kell lennünk annak, hogy földi életünk bármelyik pillanatban véget érhet, bármikor meghalhatunk.⁷ Sajnos a modern életszemlélet szinte semmilyen mértékben nem akar tudomást venni a halálról, hiszen egyre inkább egy hedonista életfelfogást mutat. Az emberek többségének az élet a siker hajszolásáról, a tárgyi értékek felhalmozásáról, a külsőségekről és a maximum teljesítményről szól. Állandó megfelelési kényszer okoz szorongást sokaknak, hiszen folyamatosan arra készíti a belső hajtóerő, hogy egyre több mindent elérjenek, és bebizonyítsák, hogy értékesek, mindenképp érnek valamit. Bármilyen kis sikertelenség, veszteség idegességet és frusztrációt eredményez. Így már érthetjük, hogy egy haláleset, egy közeli ismerős elvesztése – mint a legnagyobb veszteség – a nem hívő emberek számára szinte megoldhatatlan problémaként van jelen. Ezért van az, hogy sokan úgy tesznek, mintha a halál sem rájuk, sem a hozzájuk közel álló személyekre nem vonatkozna, egyszerűen kizárják a halál gondolatát.⁸

A tudatos keresztény ember viszont egy életen keresztül készül a halálra, mindezt természetesen lelki értelemben.⁹ Az élet végső értelmébe vetett hit és mindazok az elképzelések, melyek a halál utáni életre vonatkoznak, megtanítanak bennünket élni; élni úgy,

5 Pintér József: *Gyógyítás és erkölcs*, Kairosz Kiadó, h.n. 2003, 247.

6 Szentmártoni: *Az istenkereső, szenvedő ember, A pszichológia rákérdez az istenkép fontosságára a segítő szolgálatban*, in: Bodó Márta (szerk): *Testben élünk*, Verbum, Kolozsvár 2016, 228.

7 Boros László: *A halál misztériuma. Az ember a végső döntés helyzetében*, Vigília Kiadó, Budapest 1998, 32.

8 Tánczos Vilmos: *A halottkultusz modern kori átalakulása*, in: Diósi Dávid (szerk.): *A halálbiztos halál. Tanulmányok az elmúlás és a halál kultúrájáról*, Szent István Társulat-Verbum, Budapest-Kolozsvár 2011, 109-121, 114-115.

9 Balázs Lajos: *Menj ki én lelkem a testemből*, Pallas-Akadémia, Csíkszereda 1995, 11.

hogyan meghalni is tudjunk. Polcz Alaine ismert magyar tanatólógus is hasonlóképpen fogalmaz egy beszélgetésben a halál és a haldoklás kultúrájával kapcsolatban: „Itt sokkal-sokkal többről van szó, mint a halálról és a haldoklóról. Itt az életről van szó.”¹⁰ Amikor szembesülünk az élet mulandóságával az szomorúvá tesz, hiszen szembesülünk azzal a ténnyel, hogy akik közel állnak hozzánk, akik fontosak számunkra, ugyanúgy alárendeltjei az élet mulandóságának. Megrendít a tapasztalat, hogy egyszer mindennek vége szakadhat, visszafordíthatatlanul.¹¹ Az elmúlás megtapasztalásának az elfogadásához fontos megvizsgálunk röviden azt is, hogy mi okozza a legnagyobb nehézséget számunkra a halál gondolatával kapcsolatban. Hiszen még akkor is, ha az irgalmas Atyához fordulunk fájdalomunkban, tapasztalhatunk egyfajta elakadást. Ez az elakadás nem más, mint a veszteséggel és halállal járó magány érzése. Még az Istenben bízó ember is megtapasztalja a magányt és azt, hogy Isten magára hagyta a fájdalmában.¹² Természetesen nem könnyű együtt maradni a magánnyal, hiszen az egyedüllétnek ez a kínzó fájdalma csak még inkább arra késztet, hogy gondolatban az elveszített személyre emlékezzünk, arra, aki képes volt betölteni a bennünk lévő űrt. Azonban fontos, hogy legyen bátorságunk megélni a veszteség okozta magányt, hiszen legtöbb esetben az elszenvedett fájdalmat azért kapjuk, hogy azon keresztül kapcsolatba léphessünk a bennünk leginkább gyógyításra szoruló hellyel: a szívünkkel.¹³ A halál, a fájdalmak, a veszteségek megélésével juthatunk el arra a felismerésre, hogy „Isten az életet akarja nekünk adni és az életre akar elvezetni bennünket, még ha ezt néha nehezen is fedezzük fel, látjuk be, fogadjuk el”.¹⁴ Paul Ricoeur azokról akik eljutnak, idáig ezt mondja: „Bizonyos emberek képesekké válnak rá, hogy a szenvedésnek valamiféle nevelő és megtisztító szerepet tulajdonítsanak.

10 Táncczos: *A halottkultusz modern kori átalakulása*, 121.

11 Mustó Péter SJ: *Megszereted, ami a tiéd*, Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest 2014, 75-76.

12 Tegzes Katalin: *Meggyógyítja a megtört szívűeket és bekötözi sebeiket*, in; Bereczki Silvia sa (szerk.): *Sokarcú irgalmasság. Vallomások, interjúk, tanulmányok*, Verbum, Kolozsvár 2016, 270-277, 275.

13 Henri J. M. Nouwen: *A szeretet belső hangja*, Ursus Libris, h.n. 2002, 62-63.

14 Tegzes: *Meggyógyítja a megtört szívűeket és bekötözi sebeiket*, 276.

De ki kell mondani, hogy ez az érzék nem tanítható: csak fölfedezni lehet vagy újrafölfedezni.¹⁵ A fájdalmas és szenvedésekkel teli helyzetek, amelyeket leginkább egy szeretett személy elvesztése következtében élünk meg, sokszor teljesen kilátástalanok. Viszont még ezekben a nehéz helyzetekben is dönthet az ember, hogy milyen álláspontra helyezkedik.¹⁶ Fontos tehát felismerni, hogy a halál és a gyász nem elszakítanak Istentől, hanem a veszteségek révén még inkább elindítanak az istenkeresés útján. Bármennyire fájdalmas a halál gondolata és megtapasztalása, azt kell mondanunk, hogy lelki életünk fejlődését szolgálja, hiszen tudatos odafordulást kíván meg Istenhez, az Atyához,¹⁷ aki „meggyógyítja a megtört szívűeket, és bekötözi sebeiket” (Zsolt 147,3).

A halál megjelenése az online térben

A halál és a gyász elkerülhetetlenül mindenki élettapasztalatának részévé válik, viszont az elmúlt évtizedekben a média és a közösségi hálóok fokozatosan elkezdtek a halál és haldoklás észlelését és feldolgozási módjait befolyásolni. Egyre nagyobb teret kap a közösségi felületeken a halál és a gyászkísérés folyamata is, szinte azt mondhatnánk, hogy a modern társadalomban megfigyelhető tabusítás az online felületeken már nincs jelen. Természetesen ezzel semmilyen probléma nincs, inkább a gond az, hogy bizonyos témákról nagyon nyíltan tudunk beszélni az online térben, miközben a valós életben ugyanazt a témát hártjuk a beszélgetéseinkben. Az ilyen témák közé tartozik a halál és a haldoklás is.

15 Ricoeur Paul: *A rossz, mint teológiai és filozófiai kihívás* ford. Kendeffy Gábor, in: Magyar Filozófiai Szemle, 1997/1-2, 868.

16 Elisabeth Lukas: *Szenvedésnek is van értelme*, Agapé, h.n. 2007, 18.

17 Szentmártoni Mihály: *Istenkeresésünk útjai. A Vallásos megtapasztalás lélektana*, Agapé, Szeged 2000, 9.

Fogalomtisztázás

A közösségi média (*social media*) ma már egyre több lehetőséget teremt az élet különféle eseményeinek a közzétételére és megosztására. A felhasználók nemcsak örömeiket és a boldog pillanatokat osztják meg a követőkkel, hanem az átélt veszteségeket is közzéteszik a használt felületeken. Ebben az értelemben tehát nemcsak a barátaikkal osztják meg életük jó és rossz pillanatait, hanem az újmédia működési elvei alapján ismeretlenek is hozzáférnek és megtekinthetik a személyes profiljukat.¹⁸ A közösségi média fogalmának különféle szempontokat figyelembe vevő definíciói léteznek. Először is azt mondhatjuk, hogy olyan interaktív technológiák, melyek lehetővé teszik az információk, ötletek és egyéb kifejezési formák létrehozását vagy megosztását a virtuális közösségeken keresztül. Olyan oldalakról van tehát szó, amelyek felhasználói részvételre és közösségi interakcióra épülnek fel. A közösségi média fogalma összességében lefedi a közösségi hálózatok, a közösségi hírszolgáltatók, a tartalommegosztók, a wikik, a virtuális világok és játékok teljes körét; tehát a közösségi hálózatok, melyekkel komolyabban foglalkozunk a közösségi média egyik megjelenési formáját jelentik. A közösségi hálózat fogalma olyan webalapú szolgáltatásokat jelöl, amelyek a felhasználók számára lehetővé teszik, hogy mindenki egyéneként profiloldalt hozzon létre egy adott rendszeren belül és létrehozzon egy listát azokkal a felhasználókkal, akikkel szeretné a kapcsolatot fenntartani. A legnagyobb népszerűségnek örvendő és legtöbbször emlegetett közösségi hálózati oldalak közé tartozik a Facebook, amely a legtöbb felhasználtót tömörítő, ismerőskereső és tartalom lájkoló platform. Továbbá ide tartozik a fiatalok körében egyre inkább elterjedt képmegosztó Instagram oldal, a videómegosztó YouTube és Tik-Tok felület is. A halál és a gyász megjelenését vizsgálva

18 Zelena András: *Veszteségkommunikáció az újmédia színterein*, 2017. 01. in; https://mediakutato.hu/cikk/2017_01_tavasz_nyar/09_vesztesegkommunikacio_az_ujmedia_szinterein.pdf , letöltés: 2021.06.14, 139.

természetesen nem kerül sor az összes fent említett platform vizsgálatára. Kutatásunk leginkább a legismertebb Facebook felületet helyezi előtérbe, de röviden bemutatásra kerülnek az Instagram, a YouTube és a Tik-Tok felületek is azért, mert minden online platform más-más korosztályt érint.

Haldoklás a közösségi médiában

A közösségi médiában való haldoklás, habár első hallásra ijesztőnek hangzik, mégis napjaink egyik velejárója. Ami zavart okozhat, hogyha egy elhunyt személy profilja továbbra is aktív marad és ha nem nyilvánítják emlékprofilná, vagy a hozzátartozók nem törlik a profilt. Ha a profil továbbra is aktív marad, kaphatunk például születésnap-i emlékeztetőt is, hogy köszöntsük fel a már elhunyt személyt. A probléma az, hogy ezt igen sokan meg is teszik, úgy köszöntve az elhunyt személyt, mintha még élne: *„Isten éltesse drága barátom.”* vagy *„Boldog születésnapot [keresztnév], remélem megtudjuk majd ünnepelni odaát.”*

Természetesen vannak olyan esetek, amikor megemlékezésképpen tesznek közzé az elhunyt személlyel kapcsolatosan egy régi fotót, egy feliratozott képet, egy videót vagy egy rá emlékeztető zeneszámot. A legtöbb esetben ezzel kifejezik a hiányt, amit éreznek: *„Még mindig nem hiszem el, hogy itthagytál minket...miért??? annyira fáj a hiányod...remélem gondolsz rám te is...”* Az ilyen és hasonló bejegyzések mögötti szándék és érzelem a fájdalomban gyökerezik. A fájdalom fogalmának kétféle jelentését különböztethetjük meg, az első értelmezésben elmondhatjuk, hogy a fájdalom sajátos érzetét speciális idegszálak közvetítik és az érzékelő alany mindenképp érzékeli a fájdalmat, attól függetlenül, hogy azt kellemetlennek tartja vagy sem. Másféle értelmezésben azt mondhatjuk, hogy a fájdalom szó minden olyan érzést lefed akár fizikai, akár szellemi téren, amely nemtetszést vált ki belőlünk. Ennek a fájdalomnak a szinonimájaként használják a szenvedés, félelem, szorongás, baj, viszontagság

szavakat, melyek a fájdalom problémáját vetik fel.¹⁹ A fent idézett bejegyzésben a fájdalom e második fajta értelmezését találjuk meg és már itt szembesülünk az ellenszegüléssel. A bejegyzést író személy fájdalma azt fejezi ki, hogy átéli, a halál milyen személyes módon, olykor váratlanul és különféle helyzetekben érkezik és kopog be az emberhez.²⁰

A közösségi hálókön való jelenléttel jár az az újszerű stratégia is, hogyha valaki egy betegséggel küzd, akkor vagy ő maga teszi közzé ezt a profiloldalán vagy a hozzátartozók által tudhatjuk, hogy milyen stádiumokban van az illető, gyógyul vagy rosszabbodik az állapota. Ez azzal jár együtt, hogy ma már a privát és a nyilvános szféra határai teljesen összerosódnak, és már nemcsak a közeli ismerősök tudnak a beteg személy állapotáról, hanem az ismerősök ismerősei, vagyis idegenek is betekintést kapnak a személy magánéletébe.²¹ Több felhasználó esetében megfigyelhető, hogy akár naponta többször is információkat tesz közzé a haldokló személyről, és imát kér érte: *„A mi drága [keresztnév] egyre rosszabb állapotban van, az orvosok szerint sincs már sok hátra. Kérlek titeket imádkozzatok érte, gondoljatok rá, annyira fájdalmas ez a dolog, kérünk titeket gondoljatok ránk imáitokban, elviselhetetlen a fájdalom, amit érzünk.”* Feltehetjük a kérdést, hogy ebben az esetben mi a célja a felhasználónak? Mit akar egy ilyen bejegyzéssel közölni vagy mire akar utalni? Az is kérdés lehet, hogy valóban a haldokló személyre irányul a kiírás vagy inkább a bejegyzést közzétevő személy van a középpontban? Sokan azért közlik a haldoklás folyamatát a közösségi oldalakon, hogy a távolban élő családtagokkal, rokonokkal, ismerősökkel is tudassák. Abban az esetben, ha a beteg személy teszi közzé az információkat a személyes profilján, megfigyelhetjük, hogy milyen pszichikai stádiumokon megy keresztül, de ezekre most nem

19 C. S. Lewis: *A fájdalom*, Harmat Kiadó, Budapest 1992, 80-81.

20 Léon-Dufour Xavier: *Biblikus teológiai szótár*, Szent István Társulat, Budapest 1986, 1194.

21 Veszelszki Ágnes – Parapatics Andrea: *A részvételtől a részvétig. A halál megjelenése és gyászunka a közösségi oldalakon*, 2014.Április, in; (PDF) *A részvételtől a részvétig. A halál megjelenése és gyászunka a közösségi oldalakon* (researchgate.net), 182.

térünk ki. Megállapíthatjuk tehát, hogy a közösségi médiában a bejegyzést közzétevő személy nem feltétlenül közlés céljából osztja meg a haldokló hozzátartozó állapotát, sem pedig egy fájdalmas veszteséget, hanem azért, hogy a Facebook-ismerőseivel megossza az ő fájdalmát, a kétségbeesését. Feltehetően tudatalatti szándéka az, hogy vigasztalást kapjon az ismerősöktől, hogy rá figyeljenek, viszont fennáll annak a veszélye is, hogy saját magát sajnálkozás tárgyává teszi. A szenvedő ember ebben az esetben is egyszerűen csak szeretetre vágyik. Az online térben is szeretetre és vigasztaló megértésre vágyik. Ha egy személy hozzászólásban kifejezi együttérzését egy ilyen helyzetben, akkor a másik ember iránti szeretetről tesz tanúságot. A bejegyzést közzétevő személynek ez a szeretet jót tesz, azt érzi, hogy kedvelik őt és ezáltal enyhül a fájdalma.²² Az ilyen fájdalom teljesen lefoglalja a személyt, és sajnos ez a fajta önmagára koncentráció a szeretet megélésének a gátját képezi, éppen ezért követi a közösségi profiljain egyik bejegyzés a másikat, mert a személy fájdalma annyira mély lesz, hogy nem tudja megélni a szeretetet, amit kívülről kap. Ebben az esetben gondolhatunk egy beteg személyre, aki a közösségi médiában folyamatosan posztolja az állapotát, gondolhatunk a hozzátartozókra is, akik szembesültek a szeretett személy elvesztésének lehetőségével, és a veszteséget ért szenvedő személyekre is, akiken olykor-olykor túlnő a fájdalom. A legtöbb embert annyira magába zárja a saját fájdalma, hogy nem veszi észre az őt körülölelő szeretetet.²³ A közösségi oldalakon a betegség, a haldoklás megosztásának a támogatói is azt vallják, hogy a fájdalom megosztása az ismerősökkel és ismeretlenekkel segít a személynek abban, hogy a fájdalmat és a szenvedést könnyebben elfogadja és leküzdje. Vannak azonban szkeptikusok is, akik szerint nem elősegíti a halál bekövetkeztére való felkészülést vagy a gyász folyamatát, hanem még inkább elmerül a személy a fájdalmában és magára veszi a sajnálható és elesett ember szerepét.²⁴

22 Wallace Patricia: *Az internet pszichológiája*, Osiris Kiadó, Budapest 2006, 181.

23 Powell John: *Miért félek a szeretettől? A szorongás és a közöny leküzdése*, Vigilia Kiadó, Budapest 1997, 24.

24 Veszelszki-Parapatics: *A részvételtől a részvétig*, 182.

A halálhír közzététele

A közösségi médiában fontos megkülönböztetni a halálhírről kapcsolatosan, hogy globálisan vagy regionálisan ismert személyekről van-e szó, illetve fontos különbséget tenni a lokálisan vagy kisebb közösségekben ismert emberekről szóló halálhír között. Jelen esetben csak az általános Facebook-felhasználókkal foglalkozunk, nem térünk ki külön a széleskörű ismerettséggel rendelkező személyekre, és azok halálhírére sem, akik rendszeresen szerepelnek a közmédiában és foglalkozásuk révén ismertek. Ezeknél a személyeknél ugyanis külön tárgyalható, amikor a halálhírük úgynevezett álhír formájában jelenik meg pusztán hatásvadászati céljából, valamint vizsgálható a gyászoló rajongók reakciója is. Fontos tehát figyelni, hogy egy ismertségnek örvendő személy halálhírét milyen weboldal teszi közzé, hiteles formában jelenik-e meg vagy sem.²⁵

Az általános Facebook-felhasználók körében kutatva a halál megjelenését a legszembevetőbb, ahogyan megosztják a profiloldalukon a szeretett személy elvesztését. Megfigyelhető, hogy a közzétett kiírásokban nagyon sok a túlzás, a tiltakozás, a nem elfogadás. „*Drága [keresztnev] kimondhatatlanul hiányzol. 🙄🙄🙄🙄 MIERT???*” A fájdalom kifejezésére, ahogyan az idézett bejegyzésben is jól szemlélhető, nagyon sok hangulatjelet használnak a bejegyzést író személyek, legtöbb esetben sírós és összetört emotikont, fekete szívet és a szeretet kifejezésére a piros szívet. A halálhír közzététele során legtöbb bejegyzésben felmerül, hogy miért történik mindez, a gyászoló keresi az értelmét annak, hogy miért vesztette el a szeretett személyt. A halálhír közzétételenek és minden részvétnyilvánító üzenetnek is elsődleges célja az érzelemkifejezés, majd a tájékoztatás,²⁶ hogy az ismerősökhöz eljusson az információ: „*Kedves ismerősök, szeretett barátok. Szeretnénk tudatni veletek ki nem mondható fájdalomunkat...szeretnénk tudatni veletek, hogy [keresztnev] már*

25 Veszelszki-Parapatics: *A részvételtől a részvétig*, 182.

26 Veszelszki-Parapatics: *A részvételtől a részvétig*, 187.

nincs közöttünk 🙄🙄🙄, már soha többé nem lesz közöttünk. Elviselhetetlen fájdalmat érzünk, 🙄... ezt soha nem lehet már feldolgozni. ♥

” Megfigyelhetjük, hogy az ilyen és hasonló bejegyzésekben a veszteséget ért személy tudattalanul is kerüli a halál fogalom formáit, de a bejegyzésből tudhatjuk, hogy valószínűleg a megjelölt személy elhunyt. Találkozunk viszont olyan bejegyzésekkel, amikor a gyászoló személy nem teszi közzé a halálhírt, csak utal arra, hogy trauma érte őt és a családját. *„Sosem gondoltam, hogy eljön ez a nap...egyszerűen csak ülök és nézek magam elé...nem tudom felfogni...”* Az ismerősök egy ilyen bejegyzést látva azonnal szeretnék kideríteni, hogy mi történt, ezért a kommentszekcióban érdeklődnek: *„Mi a baj drága? Mi történt?” / „Mi történt? Meghalt valaki?” / „Ki halt meg? Ne ijessz-gess!”*. Egyértelmű reakció a bejegyzést közzétett személytől, hogy mivel csak a fájdalmát szerette volna közölni, ezért legtöbb esetben a kommentben érkező kérdésekre nem válaszol. A kérdések sorozata mindaddig folytatódik, amíg egy adott felhasználó, aki valamilyen más forrásból értesült a halálesetről, hozzászólásban részvétét nyilvánítja ki. *„Vigasztalást a családnak. Nyugodj békében [keresztnév].”* Vannak azonban, akik nem hiszik el a személy halálát mindaddig, amíg egy közeli hozzátartozó nem igazolja vissza, hogy igaz. *„Ezt nem hiszem el, tényleg igaz ez?”* és amikor erre a hozzászólásra érkezik egy válasz, miszerint valóban elhunyt a személy, csak akkor nyilvánítja ki részvétét a kommentelő a családnak.

Előfordulhat az is, hogy a halálhírrrel a média is foglalkozik. Ezekben az esetekben a gyászoló család és a hozzátartozók saját közlésük helyett megosztják a közösségi oldalakon a halálhírt ismertető internetes forrást; vagy a hír megosztása mellé fűznek személyesebb tartalmú közlést:²⁷ *„Gyerekkoromban gyűjtöttem az újságcikkeket, azokat, amelyek érdekesek voltak, hogy megmaradjanak emlékebe...ezt a cikket nem kell külön elraknom, mert egy életen keresztül összetört szívem darabjai közt megmarad. Ez a hír végigkísér életem hátralévő részében. Szörnyű! felfoghatatlan.”*

Az elsődleges sokkos állapot után nemcsak a halálhírről értesülhetünk, hanem a temetésről és/vagy az évfordulós megemlékezések

27 Veszelszki-Parapatics: *A részvételtől a részvétig*, 187.

helyszínéről és időpontjáról is: *„Kedves ismerőseim, [keresztnév] temetésére holnap [időpont] kerül sor, a [helyszín] ravatalozónál. A megemlékező szentmise a temetést követően a [helyszín] templomban lesz megtartva.” / „Kedves barátaink, szeretett halottunk hathetes megemlékező szentmiséje [időpont, helyszín] templomban lesz. Köszönjük az érte mondott imákat.”*

Fekete profilképek, gyászjelentések

A halálhír közzétételével kapcsolatosan egy nagyon szembetűnő és sokszor személyes hozzáfűzést nem tartalmazó közlési forma, amikor a gyászoló személy feketére változtatja a profilképét. Ennek több változata megmutatkozik. Van, aki egy olyan képet tölt fel, melyen gyászszalag látható, van, aki egy gyertyaláng képét tölti fel a profilképe helyett, ezzel jelezve, hogy valakit gyászol. A fekete profilképeket általános megfigyelés alapján a közeli hozzátartozók és a családtagok, testvérek töltik fel; a közeli barátok vagy rokonok legtöbb esetben vagy a borítóképüket változtatják feketére, vagy a profilképükre szerkesztenek egy gyászszalagot, ezzel fejezve ki gyászukat az elhunyt személy iránt. Nagyon érdekes megfigyelés az is, hogy a családtagok és a barátok az idő múlásával olyan képeket töltenek fel borító- és profilképnek, melyen az elhunyt személy is megjelenik. Ez egyértelműen annak a kifejezője, hogy nem feledik az elhunytat és emlékét az online térben is őrizni szeretnék.

A halálhír közzététele a közösségi médiában sokkal gyorsabban terjed, mint a való életben. Ez abban mutatkozik meg, hogy a legtöbb esetben online felületre is feltöltött gyászjelentést az ismerősök igen rövid idő alatt megosztják. A Facebook-bejegyzések megosztásának a lehetősége elősegíti, hogy rövid idő alatt minél több emberhez eljusson egy hír, jelen esetünkben a halálhír is. Általánosan megfigyelhető, hogy az elhunyt személy gyászjelentőjét megosztja minden olyan közeli és távolabbi ismerős, aki kapcsolatban volt az elhunyttal, valamint azok is, akik tudatni szeretnék az ismerőseikkel a számukra kedves személy halálát. Ezeknél a megosztásoknál

sok esetben láthatjuk a *R.I.P.* feliratot, amely az angol *rest in peace* rövidítése, melynek jelentése *nyugodjon békében*.

Instagram, Tik-Tok, Youtube-felületek

A halálhír megosztásának a formája másképpen jelenik meg az Instagram, Tik-Tok és Youtube-felületeken. Az Instagram-felületen a halálhír közzétevése szinte minden esetben mindenféle kiírás és hozzászólás nélkül történik. A felület lehetőséget ad arra, hogy a felhasználók rövid összefoglaló videókat készítsenek képekből és ezeket megosszák a saját történetükben, ahol 24 órán keresztül megtekinthetik a követők. Ilyen rövid képösszefoglaló videókat találhatunk azoknál a személyeknél, akik ezen a felületen gyászolnak. A rövid történetek jellegzetessége, hogy egy nagyon szomorú zenei aláfestéssel vannak kombinálva és a fekete-fehérre szerkesztett képekhez rendszerint összetört és sírók emotikonok társulnak.

A Tik-Tok-felületen, amelyre rövid és különböző témájú videókat készítenek és töltenek fel a felhasználók, a halál és a gyász különleges formában jelenik meg. Ez esetben a rövid videó lényege abban áll, hogy a gyászoló személy kiválaszt egy közös képet, amely az elhunyt személlyel készült, majd ugyanúgy vagy hasonló öltözetben, megteremtve a képhez leginkább hasonlító környezetet, beáll a képre és pár másodperc után megjelenik az eredeti kép. Ezekben a videóknak szintén szomorú és fájdalmat kifejező dalokat hallhatunk. Az érthetőség kedvéért egy rövid példát is fogalmazzunk meg. Egy fiatal lány készít egy rövid videót, melyben tudatni szeretné, hogy mire emlékezik meg, példánkban az édesanyjára. A kamerát beállítva leül a kanapéra és az egyik kezét oldalra úgy helyezi el, mintha éppen ölelné valakit. Ezt a képet szemlélhetjük pár másodpercig, majd megjelenik az eredeti kép, ahol az édesanyjával ölelkezve ülnek a kanapén. Az ilyen és hasonló videók egyre nagyobb népszerűségnek örvendenek ezen a felületen, hiszen semmilyen verbális kommunikációra nincs szükség, mivel nonverbálisan kifejezi az érzelmeit

a gyászoló személy. Legtöbb esetben mégsem a halálhír közlésére használják a videókat, hanem megemlékezés céljából.

A Youtube videómegosztó felületen szintén egy másfajta formájával találkozhatunk a halálhír és a gyász közlésének. Azok a felhasználók, akik vlogokat készítenek – amiben bemutatják egy egész napjukat, különböző tevékenységüket és tulajdonképpen a kamera segítségével „viszik magukkal” a követőiket mindenféle – nagyon nyíltan beszélnek az életükről, amelyhez hozzátartozik a halál is. Találunk olyan tartalomgyártókat, akik egy szeretett személy elvesztését követően pár hétig nem készítenek tartalmat a YouTube csatornájukra, majd feltöltenek egy videót a következő címmel ellátva: *„Hova tűntem? Mi történt? Mindenről nyíltan és őszintén!”* A videó kezdőképe általában fekete-fehér, és egyértelműen árulkodik arról, hogy milyen témában készül a videó. Ezekon a felvételeken az érintett személyek mesélnek a veszteségről, arról, hogyan élték meg a krízishelyzetet, mi történt a temetés előtti és azt követő napokban. Rendszerint mesélnek az elhunyt személyről és arról, hogy miért volt fontos számukra, mutatnak a felvétel során közös képeket és itt is megjelenik a fájó érzelmeket kifejező zene. Az ilyen videók hangulata megérinti a nézők érzelmvilágát, főként azokat, akik szintén gyászfolyamatban vannak. Ez abban mutatkozik meg, hogy a videó alatti komment szekcióban a követők megköszönik a tartalmat készítő személynek, hogy mert nyíltan beszélni a halálról és az őt ért veszteségről. *„Köszönöm neked ezt a videót. Olyan jó, hogy van, aki nyíltan mert beszélni az ilyen témákról. Együtt érzek veled és köszönöm azt a sok erőt, amit én is kaptam tőled.”*

Összefoglalás

A felhasználói felületeken sokkal nyíltabban beszélünk érzékeny témákról, mint személyes beszélgetések alkalmával. Még azokban a témákban is, melyek személyesen jobban megérintenek, könnyebben leírjuk a gondolatainkat, hiszen van időnk arra, hogy összeszedetten fogalmazzuk meg a véleményünket. A halállal kapcsolatosan

is egyértelműen megállapítható, hogy bizonyos emberek akár hozzászólásban, akár a gyászolónak küldött személyes üzenetben könnyebben kezdeményeznek beszélgetést, mint személyes találkozás alkalmával. A halál tabusítását az online térben mindinkább felváltja a halálról való nyílt beszéd, a halálhír közzétételénél mégsem mondjuk ki nyíltan, hogy mi történt. Megfigyeléseim alapján sok esetben a hozzátartozók csak sejtetik, hogy halálesetről van szó, mondhatnánk úgyis, hogy kerülik a témát és a konkrét közlés helyett inkább az átélt fájdalmat írják le, amelyből a veszteségre következtethetünk. A halálhír közzététele a közösségi médiában sok esetben nem csak közlés. Célja lehet az is, hogy a gyászoló személy vigaszt, támogatást és megértést kapjon. A részvétnyilvánítás akár hozzászólásban, akár privát üzenetben, a halálhír megosztása a veszteséget ért személynek azt fejezi ki, hogy az elhunyt személy fontos volt, sokan szerették és halálhíre több embert megrázott. Az online világban már nem kellenek komoly szavak ahhoz, hogy kifejezésre juttassuk, hogy szeretjük a másik embert, hiszen a törődés, a mások iránti érdeklődés kifejezhető egy lájkban, egy hozzászólásban, egy megosztásban. Nem tudjuk pontosan megállapítani a halálhír közlésének a szándékát, viszont a megemlékezések, az elhunyt személlyel kapcsolatos emlékek megosztása azt mutatja, hogy a Facebookon és a közösségi háló más felületein szeretnénk, ha tovább élne az elhunyt személy emléke. Az online tér esélyt ad arra, hogy az elhunyt személyre való megemlékezés aktívabb legyen és fennmaradjon. Erre adnak lehetőséget az emlékdalok és a virtuális temetők.